

Baltic Studies Centre offers an optional Lithuanian language and culture course for the students of the University. The interest for Lithuanian is stipulated by common historic past of Lithuania and Ukraine, as well as contemporary economic, social, cultural and educational ties. For teaching Lithuanian as a foreign language at Chernivtsi National University explicit rules teaching is avoided, teaching grammar in context and organizing a natural meaningful interaction are applied instead. Interactive methods are of great benefit here. The biggest challenge nowadays is conducting the academic process in the conditions of war, when frequent air sirens make the teacher stop the class and ask the learners to proceed to shelters immediately, while regular blackout don't promote distant studies. Psychological issue is another big challenge, as studies have proved that living in a war conditions students experience multiple trauma which can influence their physical and mental health, raising their anxiety. Ukrainian teachers are using various emotion-focused teaching strategies aiming at lowering students' level of anxiety. To improve learners' communicative competence students are invited to participate in the summer / winter Lithuanian language and culture courses or semester studies at Lithuanian universities.

Keywords: *Baltic Studies Centre, the Lithuanian language teaching, the Lithuanian language learning, interactive methods, anxiety.*

Валентина МИРОНОВА

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Наталія КОРОЛЬОВА

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Латинські написи на сонячних годинниках як діалог між античністю та сучасністю

Архітектор Вітрувій у дев'ятій книзі трактату *De architectura* розповідає, що вавилонський астроном Берос познайомив греків із сонячним годинником чашоподібної форми (гр. σκῆψις) та описує годинники, відомі на той час. Після падіння Римської імперії використання сонячних годинників значно скоротилося, але згадки про них можна знайти навіть у "темні віки". Папа римський Сабініан, наступник Григорія Великого, наказав розмістити у церквах та монастирях сонячні годинники, щоб нагадувати людям про щоденні молитви (лат. *horae canonicae*). У добу Відродження сонячний годинник стає предметом мистецтва та відновлюється практика нанесення написів на нього. Водночас, утилітарна мета поступається місцем спокусі продемонструвати власну освіченість: нагадування проплинність часу здійснюється не лише ділом – рухом тіні на циферблаті, а й словом. Сонячні годинники залишалися незамінними до кінця XIX ст. й слугували еталонами місцевого часу, поки їхні механічні побратими не досягли достатньої точності та надійності. Сьогодні функціональне призначення сонячних годинників відійшло на другий план і є спогадом про минуле. Наразі вони несуть естетичне задоволення й виступають елементом міського декору. Значна кількість таких пристроїв доповнюється різноманітними написами, переважно латиною. Максими у вигляді девізів і сентенцій, що містять роздуми про життя і смерть або наголошують на важливих цінностях і чеснотах тощо, не втрачають актуальності та емоційної ваги й повторюються протягом століть. Латинські написи на сонячних годинниках – це

одна з форм діалогу між античністю та сучасністю. У багатьох містах є як давні, так і сучасні декоративні сонячні годинники, усі вони різні й кожен з них по-своєму цікавий. В Україні їх можна побачити у Києві, Ужгороді, Херсоні, Львові, Луцьку, Івано-Франківську та ін. У Литві – у Каунасі, Вільнюсі, Нерінзі та ін., а у Клайпеді є навіть цілий парк сонячних годинників.

Ключові слова: латинські написи, сонячний годинник, Римська імперія, темні віки, доба Відродження, максими.

Sergejus TEMČINAS

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Nežinomi Kijevo Olų paterikono vertimai į rusėnų kalbą ir jų reikšmė šio kūrinio kalbinei istorijai

Kijevo Olų paterikonas yra ankstyviausias originalus bažnytine slavų kalba rašytas rytų slavų šio žanro kūrinys, kurio pagrindinė dalis datuojama 13 amžiaus pradžia. Viduramžiais jis buvo labai populiarus visose rytų slavų žemėse. Jo turtingą literatūrinę istoriją liudija daugybė ta pačia kalba kurtų redakcijų: nuo Arsenijaus rankraštinės redakcijos (Tverė, 1406 m.) iki Inokentijaus Gizelio leidimo (Kijevas, 1661 m.). Be bažnytinių slavų redakcijų yra žinomas lenkiškas vertimas (Silvestro Kosovo leidimas, Kijevas, 1635), iš kurio savo ruožtu atlikti du ar trys daliniai vertimai į rusėnų kalbą (17 a. antrosios pusės ir 18 a. rankraščiai). Pranešime pateiksiu informaciją apie dvi nežinimas Kijevo Olų paterikono rusėniškas rankratines versijas, atliktas iš skirtingų bažnytinių slavų redakcijų. Ankstesnė versija versta iš Arsenijaus redakcijos ir išliko 16 a. pabaigos rankraštyje, kuris kadaise priklausė Žirovių vienuolynui. Vėlesnė itin glaustai surašyta vienos iš dviejų Kasijono redakcijų (1460 ir 1462, Kijevas) pagrindu rankraštinėje Mažojoje Biblijoje, kurią 1660 metais surašė stačiatikių šventikas Grigorijus Dmitrijevičius Šargorode (dabar Vinicos sritis, Ukraina). Dvi naujai išaiškintos rusėniškos Kijevo Olų Paterikono rankraštinės versijos iš esmės keičia šio teksto kalbinę istoriją ir leidžia daryti tris svarbias išvadas. 1) Šio kūrinio kalbinės metamorfozės prasidėjo ne nuo 1635 metais Kijeve publikuoto vertimo į lenkų kalbą, o dar XV a. viduryje – XVI a. pabaigoje, kai kūrinys pirmą kartą buvo išverstas iš senosios bažnytinės slavų kalbos į rusėnų kalbą. Tai visiškai atitinka bendrą kalbinės situacijos raidą LDK rytų slavų žemėse. 2) Antriniai vertimai į lenkų ir bažnytinę slavų kalbas išliko unikalūs ar izoliuoti Kijevo Olų Paterikono kalbinėje istorijoje, o vertimai į rusėnų kalbą (vienas iš jų yra adaptacija) buvo atlikti mažiausiai keturis kartus iš skirtingų kalbinių versijų: dviejų bažnytinių slavų (Arsenijaus ir Kasijono) redakcijų ir 1635 m. lenkiško vertimo. Taigi rusėniškosios versijos verstos iš dviejų skirtingų – senosios bažnytinės slavų ir lenkų – kalbų (tai unikalūs atvejais šio literatūros kūrinio istorijoje). Paterikono rusėniški vertimai lenkia visus kitus tiek savo skaičiumi, tiek vertimams naudotų kalbinių originalų skaičiumi, todėl laikytini pagrindine šio kūrinio kalbinės adaptacijos kryptimi. 3) Rusėniškosios versijos nėra išsamios, tačiau ankstyviausioji rodo vertėjo pastangas pateikti kuo išsamesnį tekstą, paėmus kai kurias trūkstamas dalis iš bažnytinio slavų Sinaksario. Tačiau 1660 m. vertimas rodo priešingą norą – sumažinti Paterikoną sudarančių pasakojimų skaičių ir kiek įmanoma labiau sutrumpinti jų tekstą. Ši aplinkybė daro rusėniškas versijas pačiomis įvairiausiomis ir gali būti natūrali Abiejų Tautų Respublikos rytų slavų žemių kultūrinio policentriškumo apraiška. Visose kalbinėse Kijevo Olų paterikono versijose